



Науковий вісник Львівського національного університету
ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького.
Серія: Сільськогосподарські науки

Scientific Messenger of Lviv National University
of Veterinary Medicine and Biotechnologies.
Series: Agricultural sciences

ISSN 2519-2698 print

ISSN 2707-5834 online

doi: 10.32718/nvlvet-a9413

<https://nvlvet.com.ua/index.php/agriculture>

UDC: 636:636.32:631.1.016 (477.83/87)

State and prospects of sheep breeding development in the western region of Ukraine

M. D. Perih, D. P. Perih, Yu. V. Kovalskyi

Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv, Ukraine

Article info

Received 12.02.2021

Received in revised form

15.03.2021

Accepted 16.03.2021

Stepan Gzhytskyi National
University of Veterinary Medicine
and Biotechnologies Lviv,
Pekarska Str., 50, Lviv,
79010, Ukraine.
Tel.: +38-067-938-54-13
E-mail: prikarpatmed@ukr.net

Perih, M. D., Perih, D. P., & Kovalskyi, Yu. V. (2021). State and prospects of sheep breeding development in the western region of Ukraine. Scientific Messenger of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies. Series: Agricultural sciences, 23(94), 65–72. doi: 10.32718/nvlvet-a9413

Sheep farming is considered a powerful source of lamb production. The analysis of the current state of sheep breeding in the western region of Ukraine and the changes that have occurred since 1991 in this industry have been analyzed. The work was performed on the basis of generalization, analysis, synthesis and comparison of data of the State Statistics Committee for the period 1991–2019, surveys of owners of farms and farms that raise sheep, scientific publications, including online publications and web pages. The article outlines the priority areas of industry development and ways to implement them. It is noted that today sheep breeding in Ukraine is characterized by the zonal principle of placement. The main factor in this process is natural climatic and economic conditions. Analysis of statistical data shows that since 1992 the number of sheep in Ukraine, including farms of the western region, has significantly decreased, namely from 7896.2 thousand (1991) as of January 1, 2019 in all categories of farms Ukraine's sheep population decreased to 698.5 thousand or 11.3 times, and in the regions of the western region – from 848.6 thousand to 180.7 thousand or 4.7 times. It is noted that currently the bulk of the sheep population both in Ukraine and in its West (75.3 and 86.6 %, respectively) is concentrated in households, while at agricultural enterprises this figure is at the level of 24.7 and 13.4 %, respectively. The main shortcomings in the field of sheep breeding in the western region of Ukraine are reflected and possible ways to eliminate them are outlined. Sheep farms should take the following important measures: genetic improvement of meat and wool breeds and types available in the region by purebred breeding and crossing of local low-yielding uterine livestock with breeders of specialized imported meat breeds; creation of new zonal genotypes of meat and wool animals with high productive and reproductive qualities; introduction of the newest modern industrial technologies of keeping and fattening of sheep for lamb production; creation of a network of specialized slaughterhouses capable of slaughtering sheep, assessment and varietal cutting of carcasses in accordance with the requirements of international standards and specific consumers; improving the market for finished products.

Key words: sheep breeding zones, sheep population, sheep productivity, wool production, lamb production.

Стан і перспективи розвитку вівчарства в західному регіоні України

М. Д. Періг, Д. П. Періг, Ю. В. Ковальський

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Вівчарство вважається потужним джерелом виробництва ягнятини та баранини. Проведено аналіз сучасного стану вівчарства у західному регіоні України та проаналізовано зміни, які відбулися з 1991 року в даній галузі. Робота виконана на підставі узагальнення, аналізу, синтезу та порівняння даних Державного комітету статистики за період 1991–2019 років, опитувань власників селянських і фермерських господарств, які розводять овець, наукових публікацій, у т. ч. інтернет-видань та веб-сторінок. У статті

викладено пріоритетні напрями розвитку галузі та шляхи їх виконання. Зазначено, що сьогодні вівчарству в Україні характерний зональний принцип розміщення. Головним фактором цього процесу є природно-кліматичні та господарські умови. Аналізуючи статистичні дані, виявили, що починаючи з 1992 року поголів'я овець в Україні, в тому числі в господарствах західного регіону, істотно змінилися, а саме з 7896,2 тис. (1991 р.) станом на 1 січня 2019 року в усіх категоріях господарств України поголів'я овець зменшилося до 698,5 тис., або у 11,3 раза, а в областях західного регіону – з 848,6 тис. до 180,7 тис., або у 4,7 раза. Зазначено, що в даний час основна маса поголів'я овець як в Україні, так і на її заході (75,3 і 86,6 % відповідно) зосереджена в господарствах населення, тимчасом як на сільськогосподарських підприємствах цей показник перебуває на рівні 24,7 і 13,4 % відповідно. Відображено основні недоліки в галузі вівчарства західного регіону України та накреслено можливі шляхи їх усунення. Господарствам з розведення овець варто провести такі важливі заходи: генетичне вдосконалення наявних в регіоні м'ясо-вовнових порід і типів методом чистопородного розведення та схрещування місцевого низькопродуктивного маточного поголів'я із плідниками спеціалізованих імпортованих м'ясних порід; створення нових зональних генотипів тварин м'ясо-вовнового напрямку продуктивності з високими продуктивними та відтворювальними якостями; впровадження новітніх сучасних промислових технологій утримання і відгодівлі овець для виробництва ягнятини; створення мережі спеціалізованих забійних пунктів, здатних проводити забій овець, оцінку та сортовий розруб туш згідно з вимогами міжнародних стандартів і конкретних споживачів; поліпшення ринку збуту виробленої готової продукції.

Ключові слова: західний регіон України, зони вівчарства, поголів'я овець, продуктивність овець, виробництво вовни, виробництво баранини.

Вступ

Вівчарство в Україні і в західному регіоні зокрема склалося традиційно і було найважливішою галуззю громадського тваринництва. Воно забезпечувало потребу вітчизняної текстильної промисловості у вовні, смушках хутрових і кожухових овчинах та шкурах, а також постачало для населення цінні високопоживні продукти харчування, такі як м'ясо (ягнятина, баранина), жир (лій), а в окремих зонах – молоко, з якого народні сировари виготовляли висококалорійні тверді та м'які сири. Найбільше значення для народного господарства має вовна, яка завдяки цінним технічним властивостям – міцності, розтяжності, еластичності, пластичності, гігроскопічності, здатності до зв'язування та ін. є найкращою сировиною для виробництва тканин, трикотажу, килимів, валяних виробів тощо. Окрім того, при додаванні до натуральної вовни відповідної кількості синтетичних або хімічних волокон поєднується ціла низка цінних якостей, властивих волокнам обох видів. Це дає змогу значно розширити асортимент тканин, таких як нейлон, орлон, капрон та інші (Sando et al., 2000; Perih et al., 2003; Sinclair, 2007; Vdovychenko & Zharuk, 2013; Melnychuk & Yuskiv, 2018; Havryliak et al., 2018; Tkachuk et al., 2018).

Вівчарство вважається потужним джерелом виробництва ягнятини та баранини. У вівчарстві м'ясо-вовнового напрямку продуктивності баранина в його економіці посідає рівне місце з виробництвом вовни. Баранина вирізняється високим вмістом повноцінного білка, а також незамінних амінокислот. Цінною ознакою баранини є також невисокий вміст в жирі холестерину – 29 мг% порівняно з воловим – 75 мг% та свинини – 74,5 – 126 мг%. Варто зазначити, що популярність баранини у світі постійно зростає (Sokol, 2003; Perih & Kyryliv, 2013; Sedilo et al., 2015; Vdovychenko et al., 2019).

Як бачимо, за різноманітністю продукції вівиці займають одне з провідних місць серед інших сільськогосподарських тварин. Водночас господарсько-корисні якості овець (висока відтворна здатність, скороспілість, висока оплата спожитого корму, тривалість використання репродуктивного поголів'я, плодючість і багатоплідність) забезпечують перевагу їх порівняно з іншими видами сільськогосподарських

тварин (Perih & Kyryliv, 2013; Vdovychenko & Zharuk, 2013).

Мета роботи – вивчити наявний стан та проаналізувати зміни, що відбулися з 1991 року в галузі вівчарства західного регіону України, охарактеризувати природно-кліматичні особливості окремих областей та їх специфіку, визначити основні проблемні питання та накреслити можливі шляхи подальшого їх вирішення.

Матеріал і методи досліджень

Робота виконана на підставі узагальнення, аналізу, синтезу та порівняння даних Державного комітету статистики за період 1991–2019 років, опитувань власників селянських і фермерських господарств, які розводять овець, наукових публікацій, у т. ч. інтернет-видань та веб-сторінок.

Результати та їх обговорення

Сьогодні вівчарству в Україні характерний зональний принцип розміщення. Головним фактором цього процесу є природно-кліматичні та господарські умови. Водночас у сучасних економічних умовах одним з найважливіших факторів є етнічний склад населення регіону та його традиції, які пов'язані з вівчарством. Це надзвичайно важливо в умовах нестабільності ринку, яка у деяких областях призвела до майже повної ліквідації вівчарства (Perih et al., 2003; Perih & Kyryliv, 2013; Vdovychenko & Zharuk, 2013; Sedilo et al., 2015).

Концентрація поголів'я по зонах залежить і від наявності важкодоступних для інших видів сільськогосподарських тварин кормових ресурсів, насамперед пасовищ. Найбільша чисельність поголів'я овець – в зонах, території яких непридатні до інтенсивного землеробства через кліматичні, рельєфні умови тощо (Vdovychenko & Zharuk, 2013; Sedilo et al., 2015).

У західному регіоні України історично склалися три зони вівчарства: *передкарпатська* (Тернопільська, Рівненська, Волинська та низинні райони Львівської, Івано-Франківської та Чернівецької областей), *карпатська* (гірські райони Львівської, Івано-Франківської, Чернівецької та Закарпатської облас-

тей) та *закарпатська* (низинні райони області). Кожна із цих зон характеризується своєю специфікою розвитку вівчарства, що обумовлено як природно-кліматичними умовами його існування, так і відповідним генофондом овець (Terek et al., 2003; Perih & Kyryliv, 2013).

Для зони Карпат характерними факторами є: *по-перше*, наявність великих масивів гірських пасовищ, які протягом 5 місяців забезпечують овець різноманітними зеленими кормами; *по-друге*, попит на овечу молочну продукцію (м'які і тверді сири); *по-третє*, наявність народних промислів з переробки овечої вовни, з якої виробляють килими, ковдри, "ліжники", шкарпетки тощо і *по-четверте*, розвинена санаторно-курортна туристична інфраструктура. У гірській зоні населення розводить овець української гірськокарпатської породи. Популяція овець належить до комбінованого вовново-молочно-м'ясо-овчинного виробничого напрямку продуктивності, які добре пристосовані до екстремальних умов карпатського регіону. Це єдина в Україні порода, яка продукує високоякісну килимову вовну, дає добротні кожухово-хутрові овчини і товарне молоко. Дана порода була затверджена Міністерством сільського господарства і продовольства України 30 грудня 1993 року. У породі овець виділено два внутрішньопородних типи: *передкарпатський* і *закарпатський*, які дуже мало відрізняються за тілобудовою та якістю вовни. Вівці закарпатського типу характеризуються грубішою вовною і вищим виходом чистого волокна (70 %); в овець передкарпатського типу вовна тонша, вирізняється доброю вирівняністю за сортом як в руні, так і в косиці, вихід чистого волокна коливається в межах 65–68 % (Petryshyn et al., 1995; Terek et al., 1999; Perih & Kyryliv, 2013; Sedilo et al., 2015).

Для низинних районів закарпатської зони характерним є розведення скороспілих тонкорунних овець типу прекокс. За своїм походженням і продуктивністю вони аналогічні угорським тонкорунним вівцям – камвольним і м'ясним мериносам. Закарпатські тонкорунні вівці за ростом і величиною тіла належать до середніх і займають проміжне місце між спеціалізованими м'ясо-вовновими та вовновими породами. Сучасні закарпатські тонкорунні вівці типу прекокс характеризуються добрим поєднанням вовнової і м'ясної продуктивності. Жива маса баранів – 85–100 кг, маток – 53–58 кг; настриг немитої вовни відповідно – 9,0–11,0 і 4,5–5,0 кг при виході чистої вовни 50–52 %. Тонина вовни переважно 64 і 60 якості, трапляються тварини із тониною вовни 70 якості (Vdovychenko & Zharuk, 2013; Sedilo et al., 2015).

Особливу увагу привертає передкарпатська низинна зона Львівської, Івано-Франківської та Чернівецької областей, а також зона інших областей західного регіону України (Тернопільська, Рівненська, Волинська), яким притаманні вологий клімат, велика розораність земель та перевага господарств з розвитку молочного скотарства.

Історичні дані свідчать про те, що галузь вівчарства на цих теренах розвивалась з давніх часів. Колишні

вівці, яких розводили селяни цього краю, були грубововновими, ця вовна через низьку якість текстильною промисловістю не перероблялась. З грубої вовни селяни виготовляли переважно килимові вироби, а з овчин – кожухи. Вівці мали універсальний виробничий напрям продуктивності, а разом з тим характеризувались надмірно низькою вовною та м'ясною продуктивністю. Так, жива маса вівцематок становила 25–35 кг, а річний настриг немитої вовни – 1,2–1,5 кг.

У зв'язку з цим після Другої світової війни і приєднання західних областей до України Міністерством сільського господарства було прийнято рішення перетворити малопродуктивне грубововнове вівчарство даного регіону на тонкорунне. Внаслідок проведеного поглинального схрещування грубововнових маток з баранами тонкорунної породи прекокс за період 1950–1965 років грубововнове вівчарство було перетворено в тонкорунне. Отже, було створено новий масив тонкорунних овець – місцевих прекоксів (Holovach, 1996; Perih et al., 2003).

Сьогодні в умовах ринку українського зразка, де відсутнє поняття соціальної доцільності, а є лише прибуток будь-якою ціною, галузь вівчарство, як і тваринництво взагалі, перебуває на межі не розвитку, а існування. Принагідно нагадати, що на 01 січня 1991 року поголів'я овець у господарствах усіх категорій України становило 7896,2 тисячі голів, у західному регіоні – 848,6 тисяч (10,7 % від загального поголів'я; табл. 1). У цей період все поголів'я овець в основному зосереджувалося в сільськогосподарських підприємствах (90,7 %), тимчасом як в господарствах населення було лише 9,3 %.

Серед областей західного регіону найбільша кількість овець в цей період була зосереджена в господарствах усіх категорій Закарпатської (29,1 %), Тернопільської (17,2 %), Чернівецької (16,3 %) і Волинської (14,9 %) областей, а найменша – в господарствах Львівської (6,0 %), Івано-Франківської (6,5 %) та Рівненської (10 %) областей. Характеризуючи господарства населення регіону, то з таблиці 1 видно, що найбільше овець на початку незалежності України розводили селяни Чернівецької (31,4 %) і Закарпатської (20,3 %) областей, а найменше – Тернопільської (1,6 %), Рівненської (4,8 %) і Волинської (9,2 %), тимчасом як Івано-Франківська (17,3 %) і Львівська (14,8 %) області за даним показником займали проміжне місце. Концентрація поголів'я в господарствах населення Чернівецької, Закарпатської, Івано-Франківської і Львівської областей обумовлена наявністю важкодоступних для інших видів сільськогосподарських тварин кормових ресурсів, насамперед пасовищ. У цих областях найбільша кількість поголів'я овець зосереджувалася в гірських зонах, території яких непридатні до інтенсивного землеробства через кліматичні, рельєфні та інші умови. Так, для зони Карпат позитивним фактором є наявність великих масивів гірських пасовищ (полонин), які протягом 5 місяців забезпечують овець різноманітними зеленими кормами.

Таблиця 1

Динаміка поголів'я овець в господарствах західного регіону України, тис. гол.

Країна, область	Рік					2019
	1991	2001	2011	2015	2019	в % до 1991
Україна	7896,2*	963,1	1100,5	785,8	698,5	8,8
	7164,1**	412,4	294,9	200,8	172,5	2,4
	732,1***	550,7	805,6	585,0	526,0	71,8
	9,3****	57,1	73,2	74,4	75,3	-
Волинська	126,1	11,6	7,7	8,6	8,3	6,6
	116,9	1,0	0,5	0,8	0,2	0,2
	9,2	10,6	7,2	7,8	7,1	77,2
	7,3	91,4	93,5	90,7	85,5	-
Закарпатська	247,7	73,2	102,5	114,6	115,2	46,5
	197,3	10,6	17,7	10,7	7,1	3,6
	50,4	62,6	84,8	103,9	108,1	214,5
	20,3	85,5	82,7	90,7	93,8	-
Івано-Франківська	55,6	22,4	7,1	9,3	9,3	16,7
	46,0	0,4	0,7	2,3	3,5	7,6
	9,6	22,0	6,4	7,0	5,8	60,4
	17,3	98,2	90,1	75,3	62,4	-
Львівська	50,5	8,2	5,4	8,7	8,1	16,0
	46,0	0,6	1,5	3,8	2,8	6,1
	7,5	7,6	3,9	4,9	5,3	70,7
	14,8	92,7	72,2	56,3	65,4	-
Рівненська	84,6	5,8	4,8	5,9	4,3	5,1
	80,5	1,0	1,2	1,6	0,5	0,6
	4,1	4,8	3,6	4,3	2,6	63,4
	4,8	82,7	75,0	72,9	60,5	-
Тернопільська	145,9	2,3	1,5	1,7	2,4	1,6
	143,6	0,4	0,4	0,5	0,1	0,07
	2,3	1,9	1,1	1,2	1,4	60,9
	1,6	82,6	73,3	70,6	58,3	-
Чернівецька	138,2	47,0	39,7	35,8	33,1	23,9
	94,8	9,1	5,9	5,0	4,4	4,6
	43,4	37,9	33,8	30,8	28,7	66,1
	31,4	80,6	85,1	86,0	86,7	-

Примітка: * – усі категорії господарств; ** – сільськогосподарські підприємства; *** – господарства населення; **** – частка господарств населення, %

Проте, починаючи з 1992 року, з різних причин поголів'я овець в Україні, в тому числі в господарствах західного регіону, стрімко зменшилось, а якщо відверто, то ця галузь практично перестала існувати. Так, з 7896,2 тис. (1991 р.) станом на 1 січня 2019 року в усіх категоріях господарств України поголів'я овець зменшилося до 698,5 тис., або у 11,3 раза, а в областях західного регіону – з 848,6 тис. до 180,7 тис., або у 4,7 раза. Таке зменшення, як вважають більшість експертів, можна пояснити тим, що в умовах планової економіки колишнього Радянського Союзу галузь вівчарства була зорієнтована переважно на виробництво вовни. На цей вид текстильної сировини були встановлені відносно високі ціни, а обсяги її виробництва та чисельність поголів'я овець регламентувалися жорстким регулюванням. Із 2000 року різко знизився попит на вовну та знизилася ціна на неї. Вівчарські господарства, в яких основний дохід отримували від реалізації вовни, здебільшого припинили своє існування. У регіонах, де традиційно практикувалося доїння овець (Буковина, Гуцульщина та гірські райони Закарпаття), скорочення поголів'я овець було менш істотним, порівняно з низинними областями західного регіону і загалом по Україні. Так, у 1991 році в чотирьох областях Західної

України (Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська і Чернівецька) було зосереджено 58 % від загального поголів'я регіону, а в 2019 році – 91,7 %, у тому числі частка Закарпатської та Чернівецької областей становить 63,7 і 18,3 % відповідно.

У даний час основна маса поголів'я овець як в Україні, так і на її Заході, (75,3 і 86,6 % відповідно) зосереджена в господарствах населення, тимчасом як на сільськогосподарських підприємствах цей показник перебуває на рівні 24,7 і 13,4 % відповідно.

Якщо шукати причини занепаду галузі, то вони є різними – як об'єктивними, так і суб'єктивними, або необґрунтованими.

Першою причиною відсталості галузі є те, що незважаючи на докорінне поліпшення якості вовни, місцеві породи овець залишаються порівняно малопродуктивними (табл. 2).

З даних таблиці 2 видно, що середній річний настриг немитої вовни на вівцю в господарствах усіх категорій України знизився з 3,4 кг (1990 р.) до 2,7 кг (2018 р.). З семи західних областей лише в господарствах Чернівецької області селекціонери-вівчєводи домоглися збільшення даного показника продуктивності овець з 2,7 кг до 3,4 кг (табл. 3).

Характеризуючи господарства областей західного регіону, як подано у таблиці 3, у 1990 році найбільше вовни виробляли в господарствах Закарпатської (28,2 % від загальної кількості регіону) і Чернівецької (17,4 %) областей, а найменше – Львівської (5,2 %) та Івано-Франківської (7,0 %), тимчасом як господарства Тернопільської (16,1 %), Волинської (13,9 %) і Рівненської (12,1 %) областей за даним показником займали проміжне місце.

Другою причиною збитковості галузі були істотні недоліки в організації відтворення стада. Практикою доведено, що в товарному вівчарстві питома вага вівцематок в стаді має становити 70–80 %, а не 40 %, як часто буває. Таке збільшення питомої ваги в стаді вівцематок дає можливість збільшити виробництво молодої баранини на 22–24 % за рахунок підвищення виходу ягнят.

Третьою причиною низької продуктивності овець та низької рентабельності галузі є недостатній рівень їх годівлі та утримання, зокрема в зимово-стійловий період, що гальмує прояв і розвиток генетичного потенціалу овець будь-якої породи. Особливо це стосується збалансованого протеїнового живлення.

Четвертою причиною відставання галузі є недоліки в організації та проведенні вирошування племінного молодняка.

П'ятою причиною занепаду вівчарства в господарствах регіону є погана організації збуту та переробки вівчарської продукції – вовни та овчин, що викликало таку ситуацію в господарствах та спад розвитку цієї галузі.

Отже, як вважають більшість практиків-вівцеводів, це і є основні істотні причини, які зумовили занепад вівчарства.

Таблиця 2

Середній річний настриг вовни з вівці в господарствах західного регіону України, кг

Країна, область	Рік					2018 в % до 1990
	1990	2000	2010	2015	2018	
Україна	3,4*	3,0	3,4	2,9	2,7	79,41
	3,4**	2,4	2,3	1,7	1,5	44,11
	4,2***	3,8	3,8	3,3	3,0	71,42
	123,5****	126,7	111,8	113,8	111,1	-
Волинська	2,5	2,2	2,2	2,0	2,2	88,0
	2,4	1,4	1,3	2,0	1,5	62,5
	3,3	2,2	2,3	2,0	2,3	69,7
	132,0	100,0	104,5	100,0	104,5	-
Закарпатська	2,5	2,3	2,1	1,6	1,8	72,0
	2,5	1,7	2,4	2,0	1,6	64,0
	2,7	2,5	2,0	1,6	1,8	66,7
	108,0	108,7	95,2	100,0	100,0	-
Івано-Франківська	2,2	2,5	2,8	2,5	2,5	113,6
	2,2	1,2	1,8	1,6	1,7	77,3
	2,3	2,6	3,0	2,9	2,9	126,1
	104,5	104,0	107,1	116,0	116,0	-
Львівська	2,1	2,4	2,1	2,5	2,2	104,8
	2,2	0,8	1,1	2,5	1,7	77,3
	1,8	2,7	2,5	2,4	2,5	138,9
	85,7	112,5	119,0	96,0	113,6	-
Рівненська	2,1	1,8	3,9	3,4	2,0	95,2
	2,1	1,0	1,7	0,8	0,7	33,3
	1,7	2,0	4,6	4,4	2,6	152,9
	80,9	111,1	117,9	129,4	130,0	-
Тернопільська	2,5	2,2	1,4	1,3	1,2	48,0
	2,5	0,2	-	-	-	-
	2,6	2,7	1,8	1,3	-	-
	104,0	122,72	128,57	100,0	-	-
Чернівецька	2,7	3,3	3,3	3,7	3,6	133,3
	2,6	1,8	2,4	2,2	2,0	76,9
	3,0	3,8	3,4	3,9	3,8	126,7
	111,1	115,1	103,0	105,4	105,5	-

Примітка: * – усі категорії господарств; ** – сільськогосподарські підприємства; *** – господарства населення; **** – частка господарств населення, %.

Як зазначають Ю. В. Вдовиченко і П. Г. Жарук (Vdovychenko & Zharuk, 2013), умови сьогоденного ринку склалися таким чином, що основною умовою існування галузі є виробництво м'яса. Особливим попитом користується ягнятина та молода баранина, тому цей напрям вівчарства все більше приваблює виробників у багатьох країнах світу, а відтак вони

постійно вишукують ефективні шляхи його інтенсифікації. Приклад інтенсивного ведення вівчарства – у Франції, де з 8,0 млн голів овець 6,2 млн – вівцематки, у т. ч. 4,0 млн м'ясного напрямку продуктивності, виробляється 111 тис. т, або 18 кг м'яса на вівцематку. У грошовому виразі це 1100–1200 грн, і при цьому надається субсидія в розмірі 16 євро на голову і 220 євро

на 1 га сільськогосподарських угідь. На ринках ОАЕ та Саудівської Аравії ціна на морожену баранину становить 2,0–2,2 дол. США, на охолоджену – 4,0–

4,01, охолоджена баранина з Франції – 9,0 дол. (Vdovychenko & Zharuk, 2013).

Таблиця 3

Виробництво вовни всіх видів в господарствах західного регіону України, тонн

Країна, область	Рік					2018 в % до 1990
	1990	2000	2010	2015	2018	
Україна	29804*	3400	4192	2270	1908	6,4
	26466**	1311	710	314	236	0,9
	3338***	2089	3482	1956	1672	50,1
	11,2****	61,4	83,1	86,2	87,6	-
Волинська	327	30	20	18	19	5,8
	303	2	1	2	2	0,7
	24	28	19	16	17	70,8
	7,3	93,3	95,0	88,9	89,5	-
Закарпатська	665	191	218	185	188	28,3
	531	27	45	21	13	2,4
	134	164	173	164	175	130,6
	20,1	85,9	79,4	88,6	93,1	-
Івано-Франківська	166	56	19	23	22	13,2
	142	1	1	3	5	3,5
	24	55	18	20	17	70,8
	14,5	98,2	94,7	86,9	77,3	-
Львівська	123	21	12	14	19	82,6
	112	0	2	2	6	5,4
	11	21	10	12	13	118,2
	8,9	100,0	83,3	85,7	68,4	-
Рівненська	285	10	20	20	13	4,6
	279	1	2	1	1	0,4
	6	9	18	19	12	200,0
	2,1	90,0	90,0	95,0	92,3	-
Тернопільська	379	6	2	2	3	0,8
	378	-	-	-	-	-
	1	6	2	2	3	300
	0,3	100	100	100	100	-
Чернівецька	410	169	154	137	128	31,21
	276	22	15	11	10	3,6
	134	147	139	126	118	88,05
	32,7	87,0	90,3	92,0	92,2	-

Примітка: * – усі категорії господарств; ** – сільськогосподарські підприємства; *** – господарства населення; **** – частка господарств населення, %

Що стосується виробництва баранини в Україні, то, як свідчать статистичні дані, за останні 28 років (табл. 4) виробництво баранини в господарствах усіх категорій зменшилось з 45,8 (1990 рік) до 14,3 (2018 рік) тисяч тонн у забійній масі, або на 68,78 % (табл. 4). При цьому в сільськогосподарських підприємствах цей показник зменшився з 29,3 до 0,9, в господарствах населення – з 16,5 до 13,4 тисяч тонн, або на 96,93 і 18,78 % відповідно.

Частка виробленої баранини в господарствах усіх категорій західного регіону України від загального виробництва країни у 1990 році становила 15,5 %, а в 2018 – 35,7 %, у тому числі: в сільськогосподарських підприємствах – 9,8 і 0,0 % та в господарствах населення – 5,7 і 35,7 % відповідно. Серед областей регіону найбільше баранини вироблялось і виробляється на даний час в Закарпатській області, головню в господарствах населення гірської Карпатської зони, де переважає дрібнотоварне виробництво. Таке виробництво, при якому в більшості селянських господарств утримується менше ніж 100 голів овець, як

вважає Седіло Г. М. та ін. (Sedilo et al., 2015), не дає можливості увійти на внутрішній і зовнішній ринок, щоб перетворити збиткове вівчарство у прибуткове. Як засвідчують статистичні дані, за останні 10 років рівень збитковості виробництва баранини в сільгосп підприємствах становив 26,7–46,4 % (Vdovychenko & Zharuk, 2013). Протягом цих років збитковість вівчарства покривалася за рахунок інших галузей, в основному рослинництва, та дещо державною підтримкою, яка сьогодні відсутня. Такий стан речей, як вважає експерт, не сприяє розвитку галузі вівчарства та потребує державного втручання, завданням якого є збереження галузі через стимулювання збільшення виробництва ягнятини і баранини в сільгосппідприємствах.

Окрім того, як вважають деякі автори (Vdovychenko & Zharuk, 2013) і ми це підтримуємо, для забезпечення переорієнтації галузі на виробництво баранини необхідно змінити породну структуру поголів'я, збільшивши чисельність овець м'ясововнового та м'ясного напрямів продуктивності.

Таблиця 4

Виробництво баранини і козлятини в господарствах західного регіону України (у забійній масі, тис. тонн)

Країна, область	Рік					2018
	1990	2000	2010	2015	2018	в % до 1990
Україна	45,8	17,2	21,0	13,7	14,3	31,22
	29,3	2,3	1,2	0,6	0,9	3,07
	16,5	14,9	19,8	13,1	13,4	81,21
	36,0	86,6	94,3	95,6	93,7	260,13
Волинська	0,7	0,2	0,2	0,1	0,2	28,57
	0,5	-	-	-	-	-
	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2	100,00
	28,5	100,0	100,0	100,0	100,0	-
Закарпатська	2,2	1,8	3,0	2,7	3,3	150,00
	1,4	0,1	0,1	-	-	-
	0,8	1,7	2,9	2,7	3,3	412,50
	36,36	94,44	96,66	100,00	100,00	-
Івано-Франківська	1,1	0,5	0,3	0,4	0,4	36,36
	0,5	-	-	-	-	-
	0,6	0,5	0,3	0,4	0,4	66,67
	54,5	100,0	100,0	100,0	100,0	-
Львівська	0,4	0,1	0,2	0,2	0,2	50,00
	0,2	-	-	-	-	-
	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	100,00
	50	100,0	100,0	100,0	100,0	-
Рівненська	1,0	0,1	0,1	0,2	0,2	20,00
	0,8	-	-	-	-	-
	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2	100,00
	20	100,0	100,0	100,0	100,0	-
Тернопільська	0,6	0,1	0,1	0,1	0,2	33,33
	0,5	-	-	-	-	-
	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	200,00
	16,7	100,0	100,0	100,0	100,0	-
Чернівецька	1,1	0,7	0,4	0,5	0,6	54,54
	0,6	0,1	-	-	-	-
	0,5	0,6	0,4	0,5	0,6	120,00
	45,45	85,7	100,0	100,0	100,0	-

Примітка: * – усі категорії господарств; ** – сільськогосподарські підприємства; *** – господарства населення; **** – частка господарств населення, %

Висновки

Враховуючи сучасний стан галузі вівчарства західного регіону України, для подальшого вдосконалення ведення галузі та його спеціалізації на виробництво високоякісної ягнятини і молодой баранини відповідно до вимог зовнішнього ринку ми підтримуємо рекомендації вчених експертів і вважаємо, що господарствам з розведення овець варто провести такі важливі заходи (Perih et al., 2003; Perih & Kyryliv, 2013; Vdovychenko & Zharuk, 2013; Kornienko, 2014; Sedilo et al., 2015; Vdovychenko et al., 2016; 2019):

- ◆ генетичне вдосконалення наявних в регіоні м'ясо-вовнових порід і типів методом чистопородного розведення та схрещування місцевого низкопродуктивного маточного поголів'я із плідниками спеціалізованих імпортованих м'ясних порід;

- ◆ створення нових зональних генотипів тварин м'ясо-вовнового напряму продуктивності з високими продуктивними та відтворювальними якостями, пристосованістю до конкретних кліматичних та виробничих умов;

- ◆ удосконалення технології вирощування молодняку, насамперед за рахунок використання дешевих

гірських пасовищ полонин та високоврожайних культурних пасовищ;

- ◆ впровадження новітніх сучасних промислових технологій утримання і відгодівлі овець для виробництва ягнятини. Враховуючи те, що в 9-місячному віці помісні кросбредні баранчики в середньому досягають 67,8 % своєї 18-місячної живої маси, то нагул і відгодівлю їх доцільно проводити до 9-місячного віку;

- ◆ створення мережі спеціалізованих забійних пунктів, здатних проводити забій овець, оцінку та сортовий розруб туш згідно з вимогами міжнародних стандартів і конкретних споживачів;

- ◆ поліпшення ринку збуту виробленої готової продукції;

- ◆ підвищення професійних якостей вівчарських кадрів.

Як вважає Ю. В. Вдовиченко (Vdovychenko & Zharuk, 2013), і ми це підтримуємо, цей процес неможливий без здійснення комплексу заходів у селекційно-плеємній роботі; у виробництві продукції, передусім у кормовиробництві та годівлі тварин; науковому забезпеченні нових підходів до питань діагностики, лікування і профілактики захворювань; створенні маркетингової інформаційної системи у вівчар-

стві; у запровадженні на підприємствах регіону стригального обладнання, обладнання для доїння овець та кіз, засобів штучного осіменіння вівцематок.

References

- Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2019). State Statistics Service of Ukraine. Tvarynnytstvo Ukrainy 2018. Animal production of Ukraine 2018. Statystychnyi zbirnyk. Statistical yearbook. Kyiv (in Ukrainian).
- Havryliak, V., Stapay, P., & Tkachuk, V. (2018). The content and composition of the longissimus muscle proteins in the lambs of different ages under the intensive fattening. *Scientific Messenger of LNU of Veterinary Medicine and Biotechnologies. Series: Agricultural Sciences*, 20(89), 52–55. doi: 10.32718/nvlvet8909.
- Holovach, M. I. (1996). Biologichni osoblyvosti ta hospodarski pokaznyky pomisnykh ovets prekos X latviiska temnoholova i prekos X romni-marsh v umovakh Prykarpattia. Avtoref. dys.... kand s.-h. nauk. Lviv (in Ukrainian).
- Kornienko, H. V. (2014). Development trends of sheep breeding: Ukraine and international experience. *Ahrarnyi visnyk Prychornomia. Ekonomichni nauky*, 75, 54–64.
- Melnichuk, V., & Yuskiv, I. (2018). Studying of disinvasion action of the disinfectant Virosan for eggs Nematodes genus Trichuris parasitizing in sheep. *Scientific Messenger of LNU of Veterinary Medicine and Biotechnologies. Series: Veterinary Sciences*, 20(88), 16–23. doi: 10.32718/nvlvet8803.
- Perih, D. P., & Kyryliv, Ya. I. (2013). Problemy rozvytku vivcharstva v umovakh zakhidnoho rehionu Ukrainy ta shliakhy yikh vyrishennia. *Nauk. visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho ahrarnoho universytetu*, 2, 125–127 (in Ukrainian).
- Perih, D. P., Hil, L. H., & Kyryliv, Ya. I. (2003). Rozvytok populiatsii ovets karpatskoi zony Ukrainy. *Nauk. visnyk LNAVM im. S. Z. Hzhyskoho*, 5(3), 182–187 (in Ukrainian).
- Petryshyn, M. A., Haivanovych, S. I., & Yatskevych, Yu. O. (1995). Yakist vovny pered karpatskoho i zakarpatskoho vnutripordnykh typiv. *Zb. Vivcharstvo. K.: Ahrarna nauka*, 28, 53–56 (in Ukrainian).
- Sando, C., Enser, M. E., Campo, M. M., Nute, G. R., Maria, G., Sierra, I., & Wood, I. D. (2000). Fatty acid composition and sensory characteristics of lamb carcasses from Britain and Spain. *Meat Science*, 54, 339–346. doi: 10.1016/S0309-1740(99)00108-4.
- Sedilo, H. M., Vovk, S. O., & Petryshyn, M. A. (2015). Suchasnyi stan i osnovni napriamy rozvytku vivcharstva v Karpatskomu rehioni. *Visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho ahrarno-ekonomichnoho universytetu*, 3, 107–111 (in Ukrainian).
- Sinclair, L. L. (2007). Nutritional manipulation of the fatty acid composition of sheep meat: a review. *Aqr. Sci.*, 145(5), 419–434. doi: 10.1017/S0021859607007186.
- Sokol, O. (2003) Osnovni tendentsii rozvytku vivcharstva v Ukraini i sviti. *Animal production of Ukraine*, 4, 4–7 (in Ukrainian).
- Terek, V. I., Perih, D. P., & Hil, L. H. (1999). Problemy konsolidatsii ovets ukraïnskoi hirskokarpatskoi porody. *Nauk visnyk LDAVM im. S. Z. Hzhyskoho*, 3(2), 206–208 (in Ukrainian).
- Tkachuk, V., Stapay, P., & Motko, N. (2018). The influence of seasonal factors on the content of keratases, free internal lipids, and physical characteristics of sheep wool. *Scientific Messenger of LNU of Veterinary Medicine and Biotechnologies. Series: Agricultural Sciences*, 20(84), 44–48. doi: 10.15421/nvlvet8408.
- Vdovychenko, Yu. V., & Zharuk, P. H. (2013). Stan ta perspektyvy rozvytku haluzi vivcharstva Ukrainy. *Visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho ahrarnoho universytetu*, 1, 136–138 (in Ukrainian).
- Vdovychenko, Yu. V., Iovenko, V. M., Zharuk, P. H., Kudryk, N. A., & Zharuk, L. V. (2016). Stan naukovo zabezpechennia haluzi vivcharstva. *Naukovo-teoretychnyi fakhovyi zhurnal “Naukovyi visnyk “Askaniia-Nova”*. Instytut tvarynnytstva stepovykh raioniv imeni M. F. Ivanova “Askaniia-Nova”. *Natsionalnyi naukovyi selektsiino-henetychnyi tsentr z vivcharstva. Nova Kakhovka “PYEL”*, 9, 3–16 (in Ukrainian).
- Vdovychenko, Yu. V., Zharuk, P. H., & Zharuk, L. V. (2019). Prohramni zasady stvorennia miasnoho vivcharstva Ukrainy. *Fakhovyi tematychnyi naukovyi zbirnyk Vivcharstvo ta kozivnytstvo. Instytut tvarynnytstva stepovykh raioniv imeni M. F. Ivanova “Askaniia-Nova” Natsionalnyi naukovyi selektsiino-henetychnyi tsentr z vivcharstva. Nova Kakhovka “PYEL”*, 4, 6–17 (in Ukrainian).